

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Cap. Ecclesia S. Mariæ 10.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

S. Pontificis Romæ promulgata, etiam in provinciis publicentur, vel non publicentur, cum, ut dixi, antè non obligent, quàm usu subditorum sint comprobata, vel omnium, vel pro majori parte alicujus populi vel universitatis. Dico, pro majori parte; nam quod fit à majori parte perinde est, ac si omnes egissent, *l. Quod major 19. D. Ad municipal.* Non quòd constitutionum vel legum vis & auctoritas pendeat ex arbitrio subditorum, sed quòd publicari videantur sub conditione, si recipiantur saltem à

majori parte. Ita Navar. in *Manuali cap. 23. num. 41.* ex sententia Dominici à Soto, aliorumque. Et rectè: nam cum antea docuimus, ex *can. Erie autem Dist. 4.* ad inducendam legem non sufficere, ut ea honesta, justa, possibilis sit, sed & accommodata naturæ sive moribus subditorum: sequitur eam à legislatore hac conditione ferri & promulgari, dummodò recipiatur à subditis; de quo argumento fufissimè Felinus in *cap. 1. num. 6. vers. Lex nova cum num. seq. inf. De renga & pace.*

In Cap. Ecclesia S. MARIE 10,

SUMMARIÀ.

1. Facti species.
2. Laicus in personas & res Ecclesiasticas non est auctoritas.
3. Ab executione inchoari causa non potest.
4. Ecclesia & persona Ecclesiastica exempta à jurisdictione dominorum secularium.
5. An idem locum habeat in Principe, qui superiorem non habet aut agnoscit.
6. Sententia negans probatur.
7. Princeps non potest quidquam statuere in favorem Ecclesiarum vel rerum Ecclesiasticarum, precipiendo vel vetando.
8. Secus, si in vim privilegii quid constituat vel indulgeat.
9. Respondetur ad contraria argumenta.
10. Intellectus can. Si tributum xi. q. 1. & can. Tributum xxii. q. 8.

Celebris huius Decretalis decisio est. Cum enim Ecclesie S. Mariæ in via lata Romæ prædia alienata fuissent in Monasterium S. Silvestri, & postea revocata propter statutum Basiliæ (hic Basilius fuit Præfectus prætorio, & simul Præfectus urbi Romæ, nomine Odoacris Regis Italorum, qui, expulso Augustulo Imperatore occupaverat Romam, & totam Italiam, sicut constat ex Baronio in *Annal.* ad annum 476. in princ. quo inhibebatur alienationem prædiorum, ornamentorum & Monasteriorum Ecclesiasticorum, ut videre est in *can. 1. Dist. 96.* ubi hoc statutum refertur, & improbat. Undè aditus hac de re Innoc. III. S. Pont. mandat prædicta prædia ab Ecclesia S. Mariæ antè alienata, & postea per Senatorem Romanum recuperata, restitui eidem Monasterio, non convecto, non confesso, non convi-

cto: neque alienationem ideo infirmam esse, quòd Basilius eam inhibuisset statuto suo; rationem hanc reddens (quæ regula loco in principio huius Cap. præmittitur) * quòd laicis, etiam religiosis (id est piis) super Ecclesiis & personis Ecclesiasticis nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: à quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum & favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. Ita textus noster. Rem si hoc pacto concipiamus, ut planè videretur, nulla erit difficultas in formanda facti specie, quam alii Interpp. involvunt simul cum *cap. 3. & cap. 4. inf. Ve lite pendente &c.* quæ alio spectant.

Sed ad rationem textus nostri redeamus, in qua versatur tota utilitas huius Decretalis: quamvis & aliam rationem hic subindiceret Innoc. III. ob quam conveniat etiam restitui prædia, videlicet quòd Monasterium, cum ei prædia subtraherentur per Senatorem Romanum, non fuerit conventum, id est, non citatum, non confessum, vel non convictum; * sed statim ab executione, nullâ præcedente cognitione legitima, prædisprivatum fuerit, contra *l. 2. C. Si per vim vel alio modo & c. l. 1. C. De execut. rei jud. l. Si cum nulla § 8. D. De re judic. & c. 1. 11. quæst. 1.* Quibus iuribus prohibetur causa inchoari ab executione; adè ut ne quidem ex rescripto Principis id fieri possit, *l. Sed etsi 4. cum l. seq. C. Si contra jus vel utilitatem publicæ & c. l. 6. C. Unde vi;* quia negotiorum merita, ut pulchrè ait *d. l. 2.* partium adfertione panduntur.

Verùm, relicta hac ratione, aliam consideremus, quæ maioris est momenti, eo quod generali quâdam regulâ eximat Ecclesias & personas

nas ecclesiasticas à jurisdictione dominorum secularium. Eadem ratio penè repetitur in *cap. fin. De reb. Ecclesia non alien* multisque aliis juribus confirmatur. Nam quod ad Ecclesiasticas personas attinet, quod hæc minimè subjectæ sūt jurisdictioni secularium, probat præterea textus in *can. 1. cum aliquot seqq. xi. q. 1. can. Denique Dist. 96. in cap. At si Clerici 4. in c. Qualiter 17. in c. Cum non ab homine 10. inf. De judiciis, in cap. 2. Eccl. Si diligenti 12. inf. De foro compet. & in cap. Si iudex laicus De sent. excommuni. in 6. Idem de personis & rebus Ecclesiasticis simul confirmat textus in c. 4. De immunitate Eccles. ubi generale Conc. Lateranense sub Alexandro celebratum, præmissâ querelâ sui temporis, quo Clerici, eorumque bona peioris essent conditionis, propter onera, quæ ipsi à secularibus imponebantur, quàm fuerint sub Pharaone Tyranno, qui Aegyptiis omnibus, una cum possessionibus eorum, per Josephum in servitutem redactis, pepercit tamen Sacerdotibus Aegyptiis, imò ipsi ex publico alimenta decernebat, ut videre est *Gen. cap. 47. Prohibet tandem districtè sub anathemate, ne amplius quid in Clericos statuatur. Quod & prohibet textus in cap. Adversus 7. eod. de sumptibus ex Conc. Lateranensi sub Innoc. III. celebrato, præsentibus 400. Episcopis, & aliis Patribus 800. excepto tamen casu necessitatis vel utilitatis, quo illa onera quidem permittuntur, sed consulto prius summo Pontifice, ut addit ibidem textus. Quibus junge Conc. Lateranense sub Leone X. *Sess. 9. §. Et cum à jure*; rationem hujus exemptionis adferens hanc, quod jure tam divino quàm humano laicis nulla potestas sit attributa in Ecclesiasticas personas; imò nec in res Ecclesiasticas, ut aperte testatur Conc. Romanum III. sub Symmacho Papa anno Christi cccclxxxv. celebratum, quod extat in Decreto Gratiani nostri, *can. 1. Dist. 96. ubi in fine inquit, quod solis Sacerdotibus de Ecclesiasticis facultatibus disponendi à Deo cura commissâ sit: unde & res Ecclesie Dei, sive Dominicæ dicuntur, in can. Sint manifestæ XII. q. 1. & in vafores eorum sacrilegi censentur, can. Nulli XII. q. 2. & can. Attendendum XVII. q. 4. Quo etiam fit, quod injuria fieri Ecclesie dicatur, si Clericus per Judicem seculari coërcetur aut damnetur, c. 2. inf. De foro compet. nisi certis casibus, qui commodius à nobis tractabuntur ad cap. Ceterum non ab homine 10. inf. De judic.***

Non movet exemplum D. Pauli *Act. 24.* qui cum à Judæis accusaretur, Cæsarem appellavit,

ramquam Cæsarem superiorem Judicem agnosces: quia hoc fecit necessitate coactus, quod alium Judicem non videret, ad quem appellaret. Igitur in hoc juris civilis beneficio usus est, ut ad Cæsarem provocaverit. Unde D. Augustin. in *Dialogo contra litteras Petiliani*, ita scribit: *Si in adiutorium vestrum, etiam terreni imperii leges adsumendas putatis, non reprehendimus: nam fecit hoc Paulus, cum adversus injurios Romanum evemse esse testaretur. Extat in Decreto can. Si in adiutorium Dist. 10.* Idem igitur ex ratione textus nostri regulæ loco observandum est, quod nullus laicorum jurisdictionem exercere possit in Ecclesias, in personas & res Ecclesiasticas, utpote exemptas à jurisdictione secularium, licet etiam earum commodam ac favorem respiceret. Et hoc quidem constitutissimi juris est, per hunc textum & jura superius allegata, ubi scilicet agitur de jurisdictione superiorum à supremo Principe.

At quæstio est, an idem retinendum sit in seculari Principe, qui superiorem non habet, ut est Imperator noster, vel alius superiorem non agnosces. Difficultatis ratio est, quod hic textus noster loquatur de Basilis & Senatore urbis Romæ, qui superiorem agnoscebat, ad quorum factum evertendum illa ratio adducta est; ita ut aliud in facto sive constitutione summi Principis dicendum videatur, *text. in cap. 1. & cap. 2. De novi operis nuntiati.* ubi intra Ecclesiam post novi operis nuntiationem factam proceditur juxta præceptum juris civilis. Item text. est in *cap. 1. inf. De juram. calum. cap. 1. inf. De confessis. cum multis aliis, quos magno cumulo recenset, Felin. hic num. 37.* quibus causæ Ecclesiasticæ ex legibus civilibus deciduntur. Nec sine ratione, cum leges Romanæ venerandæ dicantur, & divinitus per ora Principum promulgata, *can. fin. XVI. quæst. 3. & Proverbiorum 8. Per me, inquit Sapientia, Reges regnant & legum conditores Eccl.* Non igitur decisio textus nostri cuiusque ratio ad Constitutiones Imp. aliorumque supremorum Principum protrahenda videtur, ne sic in personas & res Ecclesiasticas jurisdictionem rectè exercere possint. Quod spectasse videtur & D. Ambros. in *Oration. contra Auxentium* his verbis: *Si tributum petit Imperator, non ei negamus: agri Ecclesie solvant tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem habet vindicandorum: tollat eos, si libitum est, Imperatori non dono, sed non nego.* Extat apud Gratian. in *can. Tributum XXI. quæst. 8.* Ex quibus probari videtur, Imperatorem, aliosque supremos

Principes, habere jus in personas & res Ecclesiasticas.

- 6 Quibus tamen non obstantibus, aliorum sententia verior est, qui existimant Imperatorem, aliosque Principes supremos, non minus quam inferiores dominos sæculares, hac textus nostri decisione contineri, ut neque his permissum sit statuere in Ecclesiis, personas, & res Ecclesiasticas: cujus sententiæ est Panorm. hic num. 3 in fine, quem Felin num. 40. vers. recipe, & Decius, num. 88. cum aliquot segg. tacite sequuntur. Eiusdem sententiæ est Imola, hic num. 9. & Henr. Boich in cap. Quæ in Ecclesiis num. 2. supra eod. Neque dubito hanc communi calculo à D.D. nostris probari.
- 7 Eaque ad eò obtinent, ut ne quidem statuere possint in favorem Ecclesiarum, vel personarum Ecclesiasticarum, per h. n. text. & notat Panorm. hic num. 10, hanc rationem reddens, quòd legis virtus à potestate pendeat legislatoris, qui si excedat limites suæ jurisdictionis, impune contemnitur sive negligitur, l. fin. D. De jurisd. om. judic. At Imperatori, sive alteri Principi non competit jus aliquod in Ecclesias, personas, vel res Ecclesiasticas, ut hoc text. & in can. Si Imperator, juncto can. 1. Dist. 96. Non igitur in Ecclesiis, personas, vel res Ecclesiasticas quid statuere possunt, propter jurisdictionis defectum. Et ratio textus nostri, cum ea generalis sit, itidem quoque evincit in supremo Principe, quod in inferioribus, cum & ille laicorum numero contineatur, can. Duo sunt XII. quest. 1. Ut sic omnes Constitutiones Imp. in Cod. & Novel. relatæ de personis & rebus Ecclesiasticis nullius momenti sint, & ne quidem ex honestate eas servari conveniat, ne scilicet ex earum observatione designetur quædam auctoritas in Principe sæculari in personas & res Ecclesiasticas, ex sententia Panorm. hic num. 4. & num. 10.
- 8 Quod tamen ita exaudiri vult, ubi princeps in personas & res Ecclesiasticas disponit præcipiendo vel vetando, quia id auctoritatem & potestatem denotat. At secus est, ubi in vim privilegii quid constituit vel concessit, hac enim specie putat Panorm. leges sive Constitutiones Principis valere, eo quòd privilegiari possit etiam non subditus, argumento legis Theodosii Imperatoris quæ refertur in cap. Novit. 13. inf. De judiciis. Verùm id accipiendum est tantum propter vim privilegii, propterea quòd Ecclesia ejusmodi Constitutio-

nes privilegiatas comprobare & acceptare possit, quòd aliàs invitæ Ecclesiæ obtruderetur, contra l. invito D. De regulis juris.

Jam ad contraria argumenta respondeamus. Ad primum enim quod attinet, quod dictum est, decisionem textus nostri pertinere ad statuta inferiorum; non igitur eam produci oportere ad Constitutiones supremorum Principum; Responderetur, id factum fuisse, quòd casus incidisset de statuto inferioris. Idem haud dubiè decisum fuisse, si similis casus de constitutione supremi Principis accidisset, ob eandem rationem, quæ generalis est, tum per jura supra allegata.

Secundo argumento, desumpto ex cap. 1. & 2. inf. De novi operis nuntiati. atque aliis locis sup. à me citatis, quibus controversiæ ecclesiasticæ ex juris civilis præcepto dirimuntur, satis est ex eo, quod dixi ad cap. 1. supra hoc tit. quod scilicet utroque jure receptum sit, ut, si casus decisus non sit de jure Canonico, rectè in subsidium ad jus civile recurratur, & è diverso, ex d. cap. 1. De novi op. nuntiati.

Sed cur hoc cap. nostro contra disputamus, rejicientes jus civile in causis personarum & rerum Ecclesiasticarum? Ratio hæc est, quòd hic tantummodò improbentur jura civilia, sive Constitutiones Principum sæcularium, quæ aperte & nominatim disponunt de rebus Ecclesiasticis, sive Ecclesiis, sive personis, quæ ad eorum jurisdictionem non pertinent. Ac proinde, si simpliciter ea admitterentur, facilè sibi arrogarent Principes potestatem in Ecclesiis, personas & res Ecclesiasticas. Unde non nisi confusio oriretur utriusque jurisdictionis, ecclesiasticæ & civilis, quæ alioqui à se invicem distinctæ sunt, ut docui ad d. cap. 1. supra hoc tit. Ubi verò Princeps civilis sive sæcularis nihil de his expressè & sigillatim constituit, nulla ejus arguitur auctoritas, atque idcirco jus Canonicum eas Constitutiones etiam in Ecclesiasticis causis recipit, propter æquitatem. Hæc ex mente Panorm. aliorumque Interpp. hic. Ex quibus constat, quomodo leges civiles venerandæ dicantur, item Reges & Principes juxta discernere, Proverbiorum cap. 8. quia non solùm ex rei æquitate æstimatur, sed & ex constituentis potestate, ne scilicet terminos suæ jurisdictionis excedat; alioquin lex sua justa non est, ut docet D. Thom. 1, 2, quest. 96 art. 4, in Corpore.

Postremò ad d. can. Si tributum XI. quest. 1. Resp. 10

D. Am.

Divum Ambrosium eo loco loqui de agris tributariis: sicut eo tempore regulariter erant omnes agri, ex dispositione juris communis, l. Imperatores 7, D. De publicanis, l. 2, & 3, C. Sine censu vel reliq. fund. compar. non posse. Et sic cum hoc onere tributi transferant agri ad Ecclesiam; juxta vulgatam juris sententiam, quod res cum onere suo transferat ad alium; cap. Ex litteris circa fin. inf. De pignorib. cap. Pastoralis inf. De decimis, & l. Alienatio D. De contrah. empt. Panorm. in cap. Non minus num. 15, in fine De immunit. Eccles.

Quod attinet ad can. Tributum XXIII. quest. 8, loquitur is quoque de tributo antiquitus impo-

sito rebus Ecclesiarum, ut differre habet textus, in verbis, quod constitutum antiquitus: atque ideo tenetur Ecclesia idem agnoscere tributum, ut jam ante diximus. Quemadmodum etiam ubi res in feudum à Principe, vel alio domino seculari collata est Ecclesiarum: nam hac specie Ecclesia contra vassallitiam subire tenetur, etiam recognoscendo eundem dominum licet secularem tamquam judicem suum, cap. Verum 7, De foro compet. Qui casus singularis est in re feudali, quod ad judicem attinet, ut ibidem à me explicabitur. Conjunge quæ disseram sub Tit. De immunit. Ecclesiar. favente Deo.

IN TIT. III. DE RESCRIPTIS.

SUMMARIUM.

1. Titulorum: n. ex se connexio an necessaria.
2. Rescriptum quid.
3. Duplex est, aliud Gratia, aliud Justitia.
4. Rescribere soliti consulenti olim etiam I. Cti.
5. Hodie summus Pœnitentiarius Roma rescribit supplicantiibus quo ad certas causas.
6. Requisita in quolibet rescripto.
7. Quid juris in rescripto gratis ad beneficium.
8. Rescriptum posterius ad lites quatenus deroget priori.
9. Et posterius speciale generali.
10. Error Latina constructionis vitiat rescriptum.

Variè hunc Titulum Doctores nostri connectunt cum superiori, ut videre est hic apud Decium; tamquam necessaria sit Titulorum inter se coherencia, de quo integrum eap. scripsit Nic. Everhardi, in *Locis suis Legalibus*, hac inscriptione, *Locus ab ordine Rubricarum sive Titulorum*. Ego soleo hunc laborem tamquam nimis curiosum contemnere, cum res planè arbitraria sit auctori, quo ordine aut loco Titulos distribuatur, dummodò non permixtim & confusè: ut Tit. hic in Cod. est XXVI. libri primi, hoc verò loco tertius in D. Tit. De testib. subjicitur Titulo De fide instrum. in Cod. verò antecedit, ut & in his libris Decretalium. Quid igitur de connexionem sive continuationem Titulorum ita anxie disputamus? Ne autem fortuitò aut sine judicio videatur hic Tit. huc congestus, continuatio ejus hæc esse potest, quod cum præcedenti Tit. actum sit

de Constitutionibus, quæ ad omnes subditos pertinet, nunc ordine auctor tractare incipiat de Rescriptis, quæ singulariter impetrari solent à summo Pontifice quo modo scilicet ea accipienda sint.

Itaque rescriptum nihil aliud est, quam responsio, scripto data consulenti vel supplicanti, Consulenti, puta si Judex aut alius quispiam de re dubia consulat sanctum Pontificem, vel etiam Imperatorem, quid juris sit. Supplicanti, si eadem supplicet pro obtinenda gratia, vel administranda justitia; veluti pro beneficio, privilegio, vel dispensatione consequenda. Justitia, ut scilicet Judex delegatus, unus vel plures, supplicanti decernantur pro dirimenda controversia, aut ut ordinarius Judex officii sui moneatur.

Et hinc duplex genus Rescriptorum, unum Gratia, alterum justitiæ. De utroque agitur hoc Titulo, item in 6 & in Clementinis, præterea in Cod. Si contra jus vel utilitatem publicam, & c. cum Tit. seq. De diversis rescriptis. Hinc Marcellus, in l. penult. D. De restitut. in integ. ait, D. Antonium Prætori rescripsisse, videlicet consulenti: & Ulpian. in l. 1. §. eicui D. Ut in possess. legator vel fideicom. causa esse liceat, his utitur verbis, D. Pius ad Emiliam Equostrem rescripsit.

Ubi quoque observandum est, & Jurisconsultos olim consulentiibus rescripsisse, ut in l. Statu liberi 39. circa fin. D. De statu liberi, & in l. Aristot. 48. D. De manumiss. testam. Idque ideo, quòd ipsi ex concessione, & auctoritate principali